

Graffovo kvarteto - báli jsme se, že budeme hrát medvědům...

Martin Flašar

Přinášíme vám rozhovor se Štěpánem Graffem, prvním houslistou brněnského kvarteta, které navzdory svému mládí sklízí úspěchy po celém světě. Jedná se o vycházející hvězdu brněnské komorní scény nebo jen přechodný úkaz poháněný mladistvým elánem jeho členů? Na tuto otázku přinesou jako vždy odpověď až následující léta, ovšem z dnešní pozice se může zdát, že Graffovo kvarteto má před sebou velkou budoucnost a brněnské publikum by si ho pomalu mělo začít hýčkat.

Kvarteto jste založil v roce 1997 během studií na brněnské konzervatoři. Čí to byl vlastně nápad?

Základem kvarteta bylo houslové duo s Lukášem Bednaříkem, které jsme měli na konzervatoři. Později jsme přizvali cellistu Jaroslava Havla a violistu Lukáše Cybulského. V rámci povinné komorní hry jsme začali studovat kvartetní hru u Miloše Vacka, který byl tehdy čerstvě primáři Janáčkova kvarteta.

Na uměleckých školách vznikají komorní soubory jako houby po dešti. Obvykle ale nemívají dlouhé trvání a málokdy přežijí období studia. Co vám pomohlo vydržet a překlenout se přes případné krize?

Od začátku jsme brali kvarteto naprosto vážně, nejen jako školní povinnost. Nejvíce nás v práci motivovaly soutěže a koncerty. Pokud totiž soubor nemá před sebou jasné cíle, těžko se přes drobné krize překlene. Největším úvodním impulzem byla naše úspěšná účast na soutěži Beethovenův Hradec v roce 1999. Následovaly samozřejmě i určité propady, ale vždy jsme se snažili upínat k nějakému cíli. Největším ohrožením existence kvarteta byl náš přechod z konzervatoře na vysokou školu, protože jsme nevěděli, jestli budeme všichni pokračovat na stejné škole. Tak se rozpadlo mnoho nadějných souborů. Nám se to ale podařilo. Společně jsme nastoupili na JAMU, kde se nás po čase ujal bývalý člen Janáčkova kvarteta prof. Adolf Sýkora. Ten velmi posunul náš pohled, jak dělat smyčcové kvarteto a jsme mu za to moc vděční.

Pokud je mi známo, rozhodli jste se také pro profesionální pojetí kvarteta. Berete ho jako vaše hlavní povolání? Jak se to odráží v přípravě?

Ano, pro nás je kvarteto skutečně „hlavní“ povolání. Nicméně, jak bylo řečeno, každý z nás má své další zaměstnání, které se také snaží vykonávat dobře a naplno. Zkoušíme, kdy to je možné. Ačkoliv je možné nárazově nazkoušet velké množství repertoáru, snažíme se uchovat si systém práce, na který jsme byli zvyklí na konzervatoři nebo na JAMU. Proto se snažíme maximálně využít svůj čas. Zkoušíme zhruba třikrát do týdne a pokud nás čeká důležitý koncert nebo turné, tak i vícekrát. Pro komorní soubor je pravidelnost zkoušek důležitá a na jeho hře to posluchač na koncertech vycítí.

V dnešní době se setkáváme i se smíšenými kvartety, zatímco vy respektujete tradiční mužské obsazení. Jaké to má výhody nebo naopak nevýhody?

Obě pojetí mají své výhody i nevýhody. Výhradně mužské obsazení kvartet bylo tradičně dáno především postavením žen ve společnosti. Existovaly samozřejmě i zárné výjimky –

ženy umělkyně, jako například v 19. století klavíristka Clara Schumannová nebo brněnská houslová virtuózka Vilemína Nerudová. Dámská či smíšená profesionální kvarteta bychom ale v této době asi těžko běžně našli. V našem případě šlo ovšem o kamarádkou záležitost. V okamžiku, kdy bylo potřeba najít nového cellistu, jsme si dokázali na jeho místě představit i ženu. Ale nakonec zvítězil Michal Hřeňo. Ženy mají jiný pohled na hudbu než muži a to je velmi podnětné. Někdy se ovšem stává, že mohou vztahy ve smíšeném kvartetu, z pohledu muže, pořádně nabourat. Příkladem může být třeba slavné Quarteto Italiano, kde sekundistka – manželka prvního houslisty, navázala „příliš úzký“ vztah s violistou. Toho bychom se neradi dočkali...

Na jaké historické, případně stylové, období se zaměřuje váš repertoár? V soupisu repertoáru uvádíte přes třicet, z podstatné části poměrně neznámých skladatelů ze 20. století. Ale najdeme tu i jména jako F. A. V. Míča, W. A. Mozart...

Naše prvotní zaměření bylo na Janáčka a české skladatele. Nastudovali jsme oba Janáčkovy i Smetanovy kvartety. Později, když jsme vyrazili do světa se ukázalo, že pořadatelé vesměs vyžadují především naši hudbu. Jinak ale nemáme nějaký úzce vymezený prostor. Jako první houslista funguji také jako dramaturg kvarteta, takže výběr skladeb leží většinou na mně. Zajímavé je, že zatímco zpočátku jsme tíhnuli spíš k Janáčkovy a emocím, které hudba dokáže vyjádřit, později jsme se začali obracet k Beethovenovi i Mozartovi jako projevům intelektu v hudbě. U soudobých skladatelů je vše otázkou podnětů a nabídek, které přicházejí. Loni jsme byli na Islandu, kde jsme na objednávku Rakouského svazu skladatelů nastudovali a provedli zajímavé skladby rakouských a rakousko-islandských skladatelů.

Brno má významné postavení co do smyčcových kvartet, která zde působila nebo působí. Jak vnímáte tuto tradici? Ovlivňuje vás?

Samozřejmě. Zejména interpretační tradice kvartetů Leoše Janáčka. Přesto, že jsou jen dva, je to jakýsi brněnský poklad. Kromě toho je zde velmi silná tradice souborů jako jsou Moravské nebo Janáčkovy kvarteto. To patřilo v šedesátých letech mezi absolutní světovou špičku. Natáčelo pro Deutsche Grammophon a dodnes je to velká legenda. Určitě tu existuje něco jako brněnská škola komorní hry, která se výrazně odlišuje té pražské. Například po posledním koncertě, který jsme měli v listopadu v rámci Českého spolku pro komorní hudbu při České filharmonii v Praze se odborníci shodli na tom, že opravdu hrajeme jinak než pražské soubory, a že je to příjemná změna. Podle jejich názoru nehrajeme tak razantně, ale zato víc emocionálně, měkce, od srdce. Domnívám se, že i dnešní Janáčkovy kvarteto hraje spíš lyrickým stylem a dosahuje inspirativní kompaktnosti zvuku. My se dnes už samozřejmě nesnažíme nikoho kopírovat a případné vnější vlivy jsou daleko menší, než když jsme byli studenti. Zároveň jsou také mnohem globálnější než dříve, pracovali jsme například s violistou amerického The Fine Arts Quartetu, Jerrym Hornerem, který za námi dvakrát přijel do Brna.

Natočili jste dvě samostatná CD. Poslední z nich vydal loni Radioservis a obsahuje dva klavírní kvintety, klavírní kvintet Es dur Roberta Schumanna a druhý kvintet Bohuslava Martinů. Toto CD je výsledkem vašeho loňského amerického turné s klavíristkou Michiko Otaki. Jak vás americké publikum a kritika přijali?

Musím říct, že publikum i kritika nás přijali kladně. Ohlasy byly z valné části kladné a turné tedy bylo úspěšné. Pro USA je charakteristické, že koncerty se odehrávají jak na velkých pódíích, tak v malých městech. Pro nás je krajně neobvyklé hrát koncerty v malých odlehlých univerzitních centrech, jako byl koncert na malé univerzitě kdesi v Severní Carolině. V podstatě se jednalo o malou vesnici, kam vedla cesta hlubokými lesy krásnou přírodou. Tehdy jsme měli trochu strach, že jediný, komu budeme hrát, jsou medvědi. Načež jsme

druhý den hráli ve Spivey Hall v Atlantě, která bývá odborníky přirovnávána ke Carnegie Hall.

Pročítání kritik, které uvádíte na vašich webových stránkách je radostnou četbou. Zdá se, jako byste se pokusili dobýt uznání nejdřív ve světě a teprve potom u nás, konkrétně přímo v Brně. Což zní vzhledem ke zkušenostem všech významných českých umělců logicky..

Myslím si, že je to přirozené. Doma se soubor může jen těžko vymezovat a musí hledat svůj prostor někde jinde. Kromě toho je subjektivně někdy jednodušší hrát před zahraničním publikem na velkém koncertě než před obecnstvem v Brně. Jakýsi vnitřní pocit zodpovědnosti není tak silný, jako když před sebou vidíte známé tváře a své bývalé pedagogy.

Máte nějakou vizi do budoucna, kam byste se chtěli s kvartetem ubírat?

Zatím se asi nebudeme nijak úzce vymezovat, protože v tom okamžiku bychom se museli tvářit jako odborníci na určitý styl nebo skladatele, a to nechceme. To je dobře vidět na příkladu barokní hudby, kterou už dnes nelze hrát nepoučeně, jak bylo možné třeba v šedesátých letech. V každém případě chceme ctít Urtexty (původní vydání – pozn. red.), což dnes patří ke standardu. Nicméně šíři repertoáru bychom si chtěli zachovat, a to včetně soudobé hudby, které zůstáváme otevřeni. Kdybychom dostali nějakou zajímavou nabídku, rádi ji přijmeme.